

Recomandări privind integrarea aspectelor de prevenire și combatere a corupției (strategii și politici anticorupție naționale și internaționale) în curriculum-ul de formare profesională inițială la ciclul II.

Formarea profesională a cadrelor didactice în învățământul superior din Republica Moldova constă în pregătirea masteranzilor ca viitori specialiști în domeniul științelor socio-umane prin cultivarea competențelor științifice, practic-acționale, relațional-valorice. Este necesar să încurajăm o schimbare reală a mentalităților cu privire la capacitatea fiecărei persoane de a răspunde la necesitățile actuale și viitoare ale pieței forței de muncă și aceasta începe, în primul rând, prin insuflarea unui spirit de conștientizare a flagelului corupției și al influenței acestuia asupra economiei, asupra situației politice, guvernamentale dar mai ales asupra respectării cu strictețe a normelor de integritate profesională și promovarea valorilor și principiilor statului de drept.

Conform Legii cu privire la prevenirea și combaterea corupției nr.90 din 25.04.2008 lit. D) al art. 9 prevede: *informare a societății în scopul creării unei atmosfere de intoleranță față de corupție, precum și prin implementare a programelor educaționale.*

În același context, Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2016 la **pct. 4.4 lit. D** Componenta educațională și de comunicare publică stabilește: *Schimbarea mentalității individului și a întregii societăți de la tolerare și tănuire a corupției la repulsie față de corupție și de asigurare a divulgării ei este crucială pentru succesul reducerii fenomenului de corupție. Pct. 10* din aceeași Hotărâre expune: *educarea cetățenilor în spiritul intoleranței față de corupție necesită conjugarea eforturilor societății și ale autorităților publice în desfășurarea unei campanii de sensibilizare anticorupție și unor activități de educare civică a copiilor și tinerilor din instituțiile de învățământ.* Una din prioritățile strategice este implementarea și promovarea programelor educaționale care vor contribui la familiarizarea masteranzilor cu politicile și strategiile anticorupție naționale și internaționale.

Unitatea de curs **Strategii și politici anticorupție naționale și internaționale** a fost creată la inițiativa Centrului Național Anticorupție și cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, pentru a răspunde unei provocări emergente pe piața muncii din Republica Moldova. În cadrul acestei unități de curs opționale / unitate de curs obligatoriu interdisciplinar (pct. 21 din Planul Cadru pentru studii superioare (ciclul I – Licență, ciclul II - Master, studii integrate, ciclul II – Doctorat aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr.1045 din 29.10.2015)) propunem să fie studiat aprofundat strategiile anticorupție care ar trebui să cuprindă două arii de acțiune, după cum urmează: prevenirea și combaterea corupției și politicile anticorupție, care au drept scop scăderea nivelului corupției și creșterea încrederii în instituții. Din punct de vedere al întinderii sale, o politică anticorupție poate fi concepută drept o strategie generală, valabilă pentru toate instituțiile și una sectorială, pentru un anumit domeniu sau instituție.

Unitatea de curs elaborată va încerca să convingă auditoriul că în raport de destinatari, o astfel de politică trebuie să se adreseze în primul rând personalului din instituțiile vizate al cărui

comportament integru trebuie pretins și încurajat. De asemenea, trebuie să se adreseze persoanelor din exteriorul instituțiilor, adică celor care pot apela la serviciile acestora.

Masteranzii vor beneficia de informații privind cadrul legal anticorupție care este în vigoare precum și de inițiativele legislative care sunt discutate în cadrul legislativului și societate. Vor fi analizate și discutate problemele cheie de implementare a instrumentelor internaționale în cadrul legal național anticorupție. În același timp, vor fi prezentate țările unde mecanismele anticorupție implementate au avut succes.

În baza analizei situației actuale, reflectată în diverse cercetări, studii, rapoarte ale Centrul Național Anticorupție, considerăm necesar dezvoltarea competențelor în domeniul prevenirii și combaterii corupției în cadrul Ciclului II.

În acest sens, se recomandă integrarea competențelor specifice prezentate în Referențial (Tabel la Anexa nr.1) în curriculum-ul de formare inițială pentru domeniile - Științe politice (Științe Politice, Relații Internaționale, Administrația publică), Drept și domeniile conexe dreptului.

În acest context, competențele specifice ce vizează integritatea profesională și politici anticorupție se vor integra în setul de discipline de specialitate din cadrul planului de învățământ care însumează 90 sau 120 de credite academice, eșalonate în un an sau doi ani de studii, la nivel de Ciclul II – Master.

Conform pct. 24 din Ordinul Ministrului nr.1045 din 29.10.2015 prevede: *Planul de învățământ include setul de unități de curs/module repartizate pe semestre/ani de studiu. După gradul de obligativitate și posibilitatea de alegere, unitățile/modulele de clasifică în: a) obligatorii, b) opționale, c) la libera alegere.*

Unitatea de curs / modulul se încadrează în cadrul pct. 25 lit. c) componenta de orientare socio-umanistică (cod U). Unitatea de curs **Strategii și politici anticorupție naționale și internaționale** propunem să fie încadrat cu titlu prioritar ca curs obligatoriu, sau opțional, sau includerea subiectelor ce țin strategii și politici anticorupție în cadrul unor module spre exemplu infracțiunile săvârșite de persoane cu funcție de răspundere, infracțiuni care aduc atingere activității de serviciu, drept penal internațional, drept penal european, respectarea drepturilor omului ș.a.

În vederea asigurării calității formării competențelor specific vizate, universitățile în general, facultățile/catedrele de specialitate, în particular, vor decide asupra integrării competențelor specific, corelate cu elementele de conținut recomandate, tehnologii și numărul de ore necesar în cadrul programelor curriculare.

Analiza problematicii integrității profesionale și politicilor anticorupție, în cadrul activității de formare inițiale, va fi abordată prin prisma studiilor de caz, studiilor de probleme, practicilor pozitive, legislației, strategiilor și politicilor anticorupție, codurilor de etică ș.a. Se va ține cont de specificul de formare în care pot fi integrate.

Referențial

pentru formarea profesională inițială (ciclul II) a Masteranzilor privind strategiile și politicile anticorupție naționale și internaționale.

Domeniul general vizat – Științe politice (Științe Politice, Relații Internaționale, Administrația publică), Drept (Internațional, Penal, Administrativ ș.a.)

Alte domenii de formare profesională ce urmează opțional cursurile interdisciplinare conexe celor indicate (ciclul II Master).

Competențe generale: strategii și politici anticorupție naționale și internaționale:

Nr.	Competențe specifice	Elemente de conținut recomandate
1.	Capacitatea de identificare și soluționare a problemelor de aplicare a legislației, principiilor și bunelor practici în domeniul prevenirii și combaterii corupției.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Instrumente internaționale de prevenire și combatere a corupției. 2. Instrumente naționale de prevenire și combatere a corupției. 3. Instituțiile internaționale, organele publice și competențele lor în materia administrării politicilor anticorupție.
2.	Identificarea politicilor anticorupție și caracteristicilor acestora în vederea elaborării și/sau propunerii de modificare a acestora.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Componentele politicilor anticorupție. 2. Caracteristica politicilor anticorupție. 3. Cadrul actual anticorupție instituțional. 4. Cadrul juridic privind politicile de prevenire și combatere a corupției.
3.	Conștientizarea importanței strategiei naționale anticorupție în stabilirea direcțiilor prioritare de prevenire și combatere a corupției. Analiza tendințelor de modificare a strategiei și rolul în edificarea viitoare a unei societăți incorupte.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Unele repere privind evoluția Strategiei naționale anticorupție (2004 – prezent). 2. Prezentare analitică al Strategiei de consolidare al instituțiilor de stat în domeniul prevenirii și combaterii corupției. Strategia Națională Anticorupție 2011-2016. 3. Tendințele actuale de modificare a strategiei naționale anticorupție. Unele repere privind Strategia Națională Anticorupție 2017-2019.

4.	Contribuirea la crearea climatului <i>zero toleranță</i> față de corupție	<ol style="list-style-type: none"> 1. Infracțiunile de corupție și infracțiunile conexe corupției. 2. Aspecte privind responsabilitatea penală pentru acțiunile de corupție. 3. Cooperarea în vederea identificării infractorilor (actelor de corupție). Alte soluții de prevenire și combatere a corupției. 4. Consecințele actelor de corupție. Tendințele de modificare a legislației (confiscarea proprietății).
5.	Gestionarea problemelor privind reformele anticorupție dedicate agenților economici și instituțiilor publice, inclusiv cele generate în procesul de globalizare.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Considerații generale privind noțiunea de ”prevenire și control al corupției”. 2. Realizarea activității de prevenire și control al corupției 3. Rolul cooperării internaționale în prevenirea și combaterea corupției <ol style="list-style-type: none"> 3.1. ONU, Banca Mondială, AIAA 3.2. Mecanisme de cooperare regionale specializate în domeniul combaterii corupției. 3.3. Mecanisme internaționale non guvernamentale de prevenire și combatere a corupției.
6.	Intervenția în actele de corupție și cele conexe actelor de corupție al organelor abilitate de prevenire și combatere a corupției.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reglementarea juridică a mecanismelor naționale de prevenire și combatere a corupției. 2. Autoritățile abilitate cu atribuții de prevenire și combatere a corupției (Centrul Național Anticorupție (CNA), Agenția Națională de Integritate (ANI), Parlament, Guvern, Procuratura, Serviciul Intern de Securitate (SIS), Curtea de Conturi). 3. Rolul societății civile în prevenirea și combaterea corupției. 4. Cooperarea națională în domeniul prevenirii și combaterii corupției <ol style="list-style-type: none"> 4.1 Măsurile de prevenire a corupției. 4.2 Măsurile de combatere a corupției.
7.	Identificarea specificului aplicării prevederilor legislației internaționale în domeniul anticorupție în legislația națională anticorupție	<ol style="list-style-type: none"> 1. Legislația relevantă a Uniunii Europene în materia stabilirii politicilor anticorupție. 2. Modalități de transpunere a legislației internaționale și europene privind politicile anticorupție în sistemul instituțional și normativ al Republicii Moldova. 3. Rolul Parlamentului Republicii Moldova în stabilirea unor politici anticorupție eficiente.

		4. Rolul Guvernului în domeniul stabilirii principiilor și pilonilor de bază privind politicile anticorupție.
8.	Identificarea practicilor internaționale de succes preluate din statele cu o experiență mai bogată în prevenirea și combaterea corupției, aplicarea acestor în legislația Republicii Moldova	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza instrumentelor de prevenire și combatere a corupției în statele europene (Finlanda, Lituania, Slovenia, Olanda și Slovacia). 2. Analiza instrumentelor de prevenire și combatere a corupției în Hong Kong, Singapore și Coreea de Sud. 3. Mecanisme de prevenire și combatere a corupției în România. Direcția Națională Anticorupție a României (DNA).

Bibliografie:

Acte normative internaționale:

1. Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.158 din 06.07.2007. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.103-106 din 20.07.2007 art Nr: 451.
2. Convenția penală privind corupția, adoptată la Strasbourg la 27.01.1999, ratificată de Legea Republica Moldova nr.428 din 30.10.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.229 din 21.11.2003 art Nr: 918.
3. Protocolul adițional la Convenția penală privind corupția, adoptat la Strasbourg la 15 mai 2003, ratificat de Legea Republicii Moldova nr 157 din 06.07.2007. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.103-106 din 20.07.2007, art Nr: 449.
4. Convenția civila privind corupția a Consiliului Europei 1999 ratificată prin Legea nr. 542-XV din 19.12.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 006 din 01.01.2004, art Nr: 64
5. Legea privind aderarea Republicii Moldova la Grupul de State contra Corupției (GRECO) nr. 297 din 22.06.2001. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 067 din 27.06.2001, art Nr: 494.
6. Directiva Parlamentului European și a Consiliului nr.2015/849 privind utilizarea sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului [on-line] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849> (vizitat 19.09.2016).
7. Recomandarea (97) 24 a Comitetului de Miniștri (Consiliul Europei) privind cele 20 de principii directoare pentru lupta împotriva corupției, adoptată de către Comitetul de Miniștri, la 6 noiembrie 1997, la sesiunea 101 a Comitetului de Miniștri. [on-line]: http://cna.md/sites/default/files/legislatie/20_principii_directoare.pdf (vizitat 20.09.2016).

Acte normative naționale:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.1 din 12.08.1994. Data intrării în vigoare 27.08.1994.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial nr. 72-74 (art. 106, 106¹, 123, 123¹, 181¹, 181², 182, 242¹, 242², 243, 256, 314, Capitolul XV și Capitolul XVI).

3. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, publicat la 16.01.2009 în Monitorul Oficial nr. 3-6, intrat în vigoare la 31.05.2009 (art. 264, 291²-291⁹, 312-315).
4. Lege privind adoptarea Regulamentului Parlamentului nr.797 din 02.04.1996. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 50 din 07.04.1996, art Nr: 237.
5. Legea cu privire la activitatea Poliției și statutului Polițistului nr. 320 din 27.12.2012. Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 42-47 din 01.03.2013, art Nr: 145.
6. Legea cu privire la aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție nr.252 din 25.10.2013. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.276-280 din 29.11.2013, art Nr: 760.
7. Legea cu privire la Centrul Național Anticorupție nr.1104 din 06.06.2002. Monitorul Oficial nr. 209-211 05.10.2012, art Nr: 683.
8. Legea cu privire la conflictul de interese nr.16 din 15.02.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.94-96 din 30.05.2008, art Nr: 351.
9. Legea cu privire la declararea averii și a intereselor personale nr.133 din 17.06.2016. Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 245-246 din 30.07.2016, art Nr: 513.
10. Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr. 190 din 26.07.2007. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.141-145 din 07.09.2007, art Nr: 513.
11. Legea privind codul de conduită a funcționarului public nr. 25 din 22.02.2008. Monitorul Oficial nr. 74-75 din 11.04.2008, intrat în vigoare la 01.01.2009, art Nr: 243.
12. Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției nr.90 din 25.04.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.103-105 din 13.06.2008, art Nr: 391.
13. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020” nr.166 din 11.07.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.245-247 din 30.11.2012, art Nr: 791.
14. Legea privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 nr.231 din 25.11.2011. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-6 din 06.01.2012, art Nr: 6.
15. Legea privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere nr.1264 din 19.07.2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.124-125 din 05.09.2002, art Nr: 991.
16. Legea privind evaluarea integrității instituționale nr.325 din 23.12.2013. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.35-41 din 14.02.2014, art Nr: 73.
17. Legea privind transparența în procesul decizional nr.239-XVI din 13.11.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.215-217 din 05.12.2008, art Nr:798.
18. Legea cu privire la Curtea de Conturi nr.261 din 05.12.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 237-240 din 31.12.2008, art Nr: 864.
19. Proiectul legea integrității [on-line]: http://cna.md/sites/default/files/proiecte_decizii%20/pr.legeintegritatii_consultare_04.2016.pdf. (vizitat 20.09.2016).
20. Proiectul privind codul de etica și conduita a deputatului în Parlament [on-line]: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/1787/language/en-US/Default.asp> (vizitat 20.09.2016).

21. Hotărârea Guvernului cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional. nr. 967 din 09.08.2016. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 256-276 din 19.08.2016, art Nr: 1050.
22. Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei Naționale anticorupție pe anii 2011-2016, nr.154 din 21.07.2011 Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 166-169 din 07.10.2011, art Nr: 483.
23. Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției pe anul 2005-2010 nr.421-XV din 16.12.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.13-16/58 din 21.01.2005, art Nr: 58. (abrogată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.154 din 21.07.2011).
24. Hotărârea Parlamentului privind aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, nr.6 din 16.02.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.109-112 din 05.06.2012. Data intrării în vigoare: 16.02.2012, art Nr: 371.
25. Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei de consolidare instituțională a Centrului Național Anticorupție nr. 232 din 25.10.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.22-25 din 01.02.2013, art Nr: 85.
26. Hotărârea Guvernului privind aprobarea regulamentului cadru privind avertizorii de integritate nr.707 din 09.09.2013. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.198-204 din 13.09.2013, art Nr: 808.
27. Hotărârea Guvernului cu privire la probarea metodologiei de evaluare a riscurilor de corupție în autorităților și instituțiile publice nr.906 din 28.07.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 152-153 din 12.08.2008, art Nr: 935.
28. Hotărârea Guvernului privind expertiza coruptibilității proiectelor de acte legislative nr.977 din 23.08.2006. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.134-137 din 25.08.2006.
29. Hotărâre Guvernului privind stabilirea valorii admise a cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol și aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, evaluarea, păstrarea, utilizarea și răscumpărarea cadourilor simbolice, a celor oferite din politețe sau cu prilejul anumitor acțiuni de protocol nr.134 din 22.02.2013. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 42-47 din 01.03.2013, art Nr: 185.
30. Hotărâre Guvernului cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2014 nr.746 din 30.07.2014. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.249-255 din 22.08.2014 din 14.09.2010, art Nr: 703.

Hotărâri explicative ale CSJ / Jurisprudență:

1. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție” nr.11 din 22.12.2014 http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php (vizitat 20.09.2016).
2. Jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală (2008-2010): Culegere / col.red. Gurschi C., Botezatu R., Dolea Ig., Grama M. Chișinău: Tipografia centrală 2012. 916 p.
3. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.04.2016, dosarul nr. 1ra-516/2016 <http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6368>;
4. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 10.02.2016, dosarul 1ra-324/2016 <http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5705>;

5. Decizia Plenului Penal al Curții Supreme de Justiție din 02.10.2013, dosarul 1ra- 860/13 <http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=666>;
6. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 13.08.2013, dosarul 1ra-697/2013 <http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=534>;

Literatură și surse internet:

1. Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova. Ch: Arc, 2009 124 p.
2. Bostan G., Pavlov S. Studiu Instrumente de prevenire a corupției în sectorul justiției CAPC, Embassy of the United States. Chișinău 2016. 91 p. [on-line]: http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilonstudiu1/Studiu_instrumente_de_prevenire_a_coruptiei-_CAPC-2012.pdf (vizitat 19.09.2016).
3. CCJE [on-line]: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccje/default_FR.asp (vizitat 19.09.2016).
4. CCPE [on-line]: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/default_FR.asp (vizitat 19.09.2016).
5. Cherciu E. Corupția. Caracteristici și particularități în România. București: Edit. Lumina. 318 p.
6. Cojocaru C. Eficiența politicilor și acțiunilor anticorupție în contextul Planului de Anticorupție *Rupe Lanțul Corupției!* 09.12.2015. Chișinău 2015.
7. Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept [on-line]: http://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation (vizitat 19.09.2016).
8. Concluziile și recomandările celei de-a XI-a ediții a Conferinței Naționale Anticorupție. Chișinău 2015.
9. Danileț C. Corupția și anticorupția în sistemul juridic. Editura C.H. Beck, București, 2009, 239 p.
10. Cușnir V. Corupția: Reglementări de drept. Activități de prevenire și combatere (Partea I). Monografie. Academia de Poliție Ștefan cel Mare. Chișinău: 1999.
11. Cușnir V. Politici anticorupționale în Republica Moldova: aspecte teoretico-normative. În: Prevenirea și combaterea corupției în RM: aspecte teoretice și practice. Materialele conferinței internaționale Chișinău, 19-20 noiembrie 2004. p.45-49.
12. Danube Region Strategy [on-line]: www.danube-region.eu. (vizitat 19.09.2016).
13. Grupul de state împotriva corupției (GRECO) [on-line]: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/3.%20What%20is%20GRECO_fr.asp (vizitat 19.09.2016).
14. Guidelines for a better implementation of Recommendation Rec(2003)17 of the Committee of Ministers to member states on enforcement [on-line]: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM%282010%2911&Language=lanEnglish&Ver=add3&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864> (vizitat 19.09.2016).
8. Guvernul SUA va acorda Republicii Moldova asistență în valoare de 27 milioane de dolari [on-line]: <http://moldova24.info/2016/09/guvernul-sua-va-acorda-republicii-moldova-asistenta-in-valoare-de-27-milioane-de-dolari/> (vizitat 28.09.2016).
9. Gațcan I.– Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție – Chișinău, 2015.
10. Monitorizarea politicilor anticorupție în autoritățile publice centrale sub coord. Lilia Carasciuc, Bostan Galina. Experti – Ianina Spinei, Mariana Kalughin, Cristina Cojocaru, Stela Pavlov, Domnița Pagoni, Radu Jigău. SOROS Moldova: Chișinău: 2013. 46 p.

11. Popov R. Subiectul infracțiunilor prevăzute în capitolele XV și XVI din partea special a Codului Penal. Material metodic-didactic. USEM, Facultatea de Drept, Catedra Științe Penale. – Ch.: CEP USM, 2012. – 315 p.
12. RAI [on-line]: <http://cna.md/ro/cooperare-internationala/rai> (vizitat 19.09.2016).
13. Raport de monitorizare a implementării Foii de parcurs privind Agenda de reforme prioritare (martie – iunie 2016) elaborat de către Asociația pentru democrație participativă (ADEPT), Centrul Analitic “Expert-Grup” și Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) [on-line]: <http://www.e-democracy.md/files/raport-foaie-parcurs-03-06-2016-ro.pdf> (vizitat 01.10.2016).
14. Studiu privind dosarele de corupție arhivate în instanțele de judecată în perioada 01.01.2010 – 30.06.2012 [on-line]: http://www.cna.md/sites/default/files/statdata/studiu_privind_dosarele_de_coruptie_final_decembrie_2013.pdf (vizitat 16.09.2016).
15. Transparency International [on-line] www.transparency.md (vizitat 16.09.2016).
16. Vicleanschi C. Rolul și funcțiile GRECO în prevenirea și combaterea corupției. Evaluarea Republicii Moldova la GRECO. În: Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice. Materialele conferinței științifice. Transparency International. Chișinău: 2004. p.37-44.

Anexa nr.2 Curriculum Strategii și Politici Anticorupție Naționale și Internaționale

Anexa nr.3 Suport de curs Strategii și Politici Anticorupție Naționale și Internaționale